

Шингарьов Денис Олександрович,
аспірант кафедри кримінального процесу,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, Україна, м. Харків
e-mail: shingarov2009@mail.ru
ORCID 0000-0003-1249-8240

doi: 10.21564/2414–990x.135.82922
УДК 343.102

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ОСІБ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ДОПИТУ У РЕЖИМІ ВІДЕОКОНФЕРЕНЦІЇ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Стаття присвячена дослідженню актуальної для сучасної правозастосовної практики проблеми, пов'язаної з забезпеченням прав та законних інтересів осіб під час їхнього допиту в режимі відеоконференції на стадії досудового розслідування. Проаналізовано положення чинного КПК України, які регламентують відмову підозрюваного від участі в цій слідчій (розшуковій) дії та виявлено їхні недоліки, що можуть перешкоджати реалізації права зазначеного учасника кримінального провадження не давати показання. На підставі доктринальних підходів та кримінального процесуального законодавства висловлено пропозицію щодо обов'язкового залучення для проведення допиту в режимі відеоконференції спеціаліста, оскільки відсутність цього учасника кримінального провадження потенційно здатна унеможливити проведення такого допиту.

Ключові слова: допит; слідча (розшукова) дія; показання; права; законні інтереси; відеоконференція; спеціаліст; належна якість зображення; належна якість звуку.

Шингарев Д. А., аспірант кафедри уголовного процесса, Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Украина, г. Харьков.
e-mail: shingarov2009@mail.ru ; ORCID 0000-0003-1249-8240

Отдельные вопросы обеспечения прав и законных интересов лиц во время производства допроса в режиме видеоконференции на стадии досудебного расследования

Статья посвящена исследованию актуальной для современной правоприменительной практики проблемы, связанной с обеспечением прав и законных интересов лиц при производстве допроса в режиме видеоконференции на стадии досудебного расследования. Проанализированы положения действующего УПК Украины, регламентирующие отказ подозреваемого от участия в этом следственном (розыском) действии, и выявлены недостатки, которые могут препятствовать реализации права указанного участника уголовного производства не давать показания. На основании доктринальных подходов и уголовного процессуального законодательства высказано

предложение об обязательном привлечении к допросу в режиме видеоконференции специалиста, поскольку отсутствие этого участника уголовного производства потенциально может сделать проведение такого допроса невозможным.

Ключевые слова: допрос; следственное (розыскное) действие; показания; видеоконференция; специалист; надлежащее качество изображения; надлежащее качество звука.

Постановка проблеми. У ст. 2 КПК України було проголошено, що одним із завдань кримінального провадження є, зокрема, забезпечення швидкого, повного та неупередженого досудового розслідування з тим, щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура. Однак виконання цього завдання значно ускладнюється в умовах дефіциту часу для проведення процесуальних дій. Крім того, доволі часто учасники кримінального процесу знаходяться на значній віддаленості від місця досудового розслідування. З огляду на це законодавцем була передбачена можливість проведення такої слідчої (розшукової) дії, як допит, у режимі видеоконференції при трансляції з іншого приміщення (дистанційне досудове розслідування).

Між тим застосування видеоконференції під час проведення допиту учасників кримінального провадження передбачає неухильне дотримання прав та законних інтересів, що відповідають їхньому процесуальному статусу. Проте неоднозначність деяких законодавчих положень чинного КПК України потенційно може призвести до порушення зазначених прав та законних інтересів в умовах практичної діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Останнім часом проблеми проведення допиту в режимі видеоконференції все частіше розглядаються на рівні дисертаційних досліджень та окремих наукових статей. Зокрема свої праці вказаній проблематиці присвятили такі вчені, як М. І. Бортун, Т. О. Деменко, І. В. Казначей, С. О. Книженко, Т. В. Михальчук, С. О. Новіков, І. В. Черниченко, М. В. Чижов та інші.

І хоча обсяг доктринальних досліджень доволі значний, окремі питання проведення допиту в режимі видеоконференції не знайшли вичерпного висвітлення, а окремі наукові висновки спричинили нові дискусії.

Метою статті є аналіз законодавчих положень, що регламентують порядок проведення допиту у режимі видеоконференції на стадії досудового розслідування, з метою виявлення прогалин у КПК України, що можуть призвести до порушення прав та законних інтересів допитуваних осіб.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи розвиток науки кримінального процесу, М. С. Алексєєв, В. Г. Даєв та Л. Д. Кокорєв висловили припущення, що бурхливий розвиток природничих наук і науково-технічні досягнення чинили та будуть чинити вплив на кримінально-процесуальну діяльність [1, с. 93]. Справедливість їх слів була підтверджена часом. Так, сьогодні кримінальне провадження не можна уявити без використання сучасних інформаційних технологій, адже навіть початок досудового розслідування здійснюється за допомогою внесення відповідних відомостей до електронної бази даних – Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Цілком очевидно, що «впровадження досягнень науково-технічного прогресу в кримінально-процесуальне доказування сприяє успішнішому вирішенню завдань кримінального процесу» [2, с. 201]. Водночас, як справедливо зауважує В. А. Панюшкін, «необхідність правової регламентації використання досягнень науково-технічного прогресу в кримінальному судочинстві впливає з існуючої в кримінальному процесі потреби забезпечення дотримання прав та законних інтересів особи під час застосування цих досягнень. Кожний випадок незаконного, неетичного застосування досягнень науково-технічного прогресу негативно позначається на тих учасниках процесу, яких він стосується, ускладнює вирішення задач кримінального судочинства» [3, с. 19].

Сказане повною мірою стосується використання під час проведення допиту на стадії досудового розслідування відеоконференції, адже, як влучно підкреслює І. В. Казначей, як інструмент соціальної адаптації технічні засоби комунікації набувають особливого значення для правозастосовників, які відчують істотну необхідність в їх використанні при збиранні та перевірці доказів» [4, с. 3].

Можливість проведення допиту у зазначений спосіб з'явилася у вітчизняному кримінальному процесуальному законодавстві доволі недавно. Зокрема, Законом України від 16.06.2011 р. № 3529-VI, КПК України 1960 р. було доповнено ст. 85-3, яка надавала можливість застосовувати відеоконференцію під час допиту свідка, експерта, підозрюваного, обвинуваченого і підсудного, очної ставки, пред'явлення для впізнання, відтворення обстановки і обставин події. Своєю чергою, в КПК України 2012 р. було закріплено новий для вітчизняної правової системи термін «дистанційне досудове розслідування», у рамках якого і було передбачено можливість проведення допиту осіб та впізнання осіб чи речей у режимі відеоконференції. Однак зміст поняття «відеоконференція» законодавець не розкрив, що змушує нас звертатися до його доктринальних визначень.

Приміром, І. В. Черниченко відеоконференцією називає передбачену кримінальним процесуальним законом процедуру здійснення окремих процесуальних дій її учасниками за допомогою аудіовізуальної взаємодії з використанням технічних засобів при трансляції з іншого приміщення у режимі реального часу [5, с. 14-15].

Доволі часто поряд із терміном «відеоконференція» можна зустріти і таке поняття, як «відеоконференцв'язок». За твердженням М. В. Чижова, під останнім слід розуміти технологію, яка забезпечує одночасно двосторонню передачу, обробку, перетворення та надання інтерактивної інформації на відстані у режимі реального часу [6, с. 20].

Не даючи легальне визначення поняття «відеоконференція», КПК України, однак, установлює підстави для її застосування під час досудового розслідування. Частиною 1 ст. 232 КПК України встановлено, зокрема, що допит осіб під час досудового розслідування може бути проведений у режимі відеоконференції при трансляції з іншого приміщення (дистанційне досудове розслідування) у випадках:

- 1) неможливості безпосередньої участі певних осіб у досудовому провадженні за станом здоров'я або з інших поважних причин;
- 2) необхідності забезпечення безпеки осіб;
- 3) проведення допиту малолітнього або неповнолітнього свідка, потерпілого;
- 4) необхідності вжиття таких заходів для забезпечення оперативності досудового розслідування;
- 5) наявності інших підстав, визначених слідчим, прокурором, слідчим суддею достатніми.

На нашу думку, проведення допиту з використанням відеоконференції є способом здійснення цієї слідчої (розшукової) дії. Законодавець же у ст. 232 КПК України вживає термін «режим відеоконференції». З огляду на це викликають інтерес міркування В. Сердюка, який пише, що закріплення цього поняття не повною мірою відповідає кримінально-процесуальному змісту, смислового юридичному навантаженню, адже відеоконференція, хоча і режимна, але звичайна процесуальна дія, яка проводиться за допомогою сучасних телекомунікаційних та відеотехнічних засобів і вимагає дотримання процесуальних вимог закону [7, с. 181]. Не зупиняючись на детальному з'ясуванні змісту правового терміна «режим» відмітимо, що вказане зауваження виглядає цілком доречним в умовах, коли в КПК України цей термін використовується для позначення окремих його розділів.

Частиною 2 ст. 232 КПК України передбачено, що рішення про здійснення дистанційного досудового розслідування приймається слідчим, прокурором, а у разі проведення у режимі відеоконференції допиту згідно зі ст. 225 КПК України – слідчим суддею з власної ініціативи або за клопотанням сторони кримінального провадження чи інших учасників кримінального провадження.

Право сторін та інших учасників кримінального провадження на проведення допиту у режимі відеоконференції може бути реалізоване шляхом заявлення відповідного клопотання, що розглядається слідчим, прокурором у порядку ст. 220 КПК України, а слідчим суддею – після постановлення ухвали про задоволення клопотання про проведення допиту в порядку ст. 225 КПК України (за винятком тих випадків, коли сторона кримінального провадження одразу не звернулася з клопотанням про проведення допиту саме у режимі відеоконференції).

Тим часом остаточне вирішення питання про використання або не використання під час проведення допиту відеоконференції залежить від внутрішнього переконання посадової особи, яка проводить допит. З огляду на це, законодавець передбачив у ч. 2 ст. 232 КПК України, що у разі, якщо сторона кримінального провадження чи потерпілий заперечує проти здійснення дистанційного досудового розслідування, слідчий, прокурор, слідчий суддя може прийняти рішення про його здійснення лише вмотивованою постановою (ухвалою), обґрунтувавши в ній прийняте рішення. Однак рішення про здійснення дистанційного досудового розслідування, в якому дистанційно перебуватиме підозрюваний, не може бути прийняте, якщо він проти цього заперечує.

Тлумачення вказаної законодавчої конструкції дозволяє зробити висновок, що під час проведення допиту слідчим суддею на стадії досудового розслідування заперечувати проти використання відеоконференції можуть слідчий, прокурор (з боку сторони обвинувачення), захисник (з боку сторони захисту) та потерпілий. За умови проведення допиту слідчим, прокурором, вказане заперечення можуть заявляти захисник та потерпілий¹. Заперечення ж підозрюваного, в свою чергу, унеможлиблює проведення допиту в режимі відеоконференції незалежно від того, яка посадова особа проводить цю слідчу (розшукову) дію.

Таким чином, заперечення учасників кримінального провадження, окрім підозрюваного, щодо проведення допиту в режимі відеоконференції не звільняє їх від участі в ньому. Тобто, якщо, наприклад, свідок відмовлятиметься давати показання у режимі дистанційного досудового розслідування, така відмова не може бути прийнята, оскільки давати показання – обов'язок свідка, а вирішення питання про спосіб проведення допиту є компетенцією посадової особи, яка проводить цю слідчу (розшукову) дію. Тому свідок зобов'язаний виконувати законні вимоги слідчого, прокурора, слідчого судді, якою, безумовно, є вимога щодо участі у допиті в режимі відеоконференції.

Між тим, як уже зазначалося, згідно з ч. 2 ст. 232 КПК України, рішення про здійснення дистанційного досудового розслідування, в якому дистанційно перебуватиме підозрюваний, не може бути прийняте, якщо останній проти цього заперечує. Однак, на нашу думку, це положення КПК України видається дещо неоднозначним, через що можуть допускатися порушення прав осіб, які допитуються у режимі відеоконференції.

З одного боку, зазначене законодавче положення виглядає доволі логічним – реалізація права підозрюваного не давати показання робить непотрібними результати доволі складної роботи слідчого, прокурора з організації проведення відеоконференції, як то надання відповідного доручення, підготовка комп'ютерного обладнання тощо. Проте закономірно постає питання – яким чином (якщо не під час відеоконференції) слідчий, який здійснює досудове розслідування, може отримати відмову давати показання від підозрюваного, який перебуває дистанційно від нього, наприклад, у слідчому ізоляторі?

Якщо законодавець виходив із того, що таку відмову може приймати слідчий, співробітник оперативного підрозділу або працівник установи попереднього ув'язнення, що перебуває у контакті з підозрюваним, то такий підхід видається неправильним, оскільки під час проведення допиту зазначена посадова особа *отримує доручення лише на вчинення дій, передбачених ч. 5 ст. 232 КПК України*, а саме: вручити підозрюваному пам'ятку про його процесуальні права, перевірити його документи, що посвідчують особу, та перебувати поряд з ним до закінчення слідчої (розшукової) дії, *у той час як сам допит проводиться*

¹ Варто звернути увагу на ту обставину, що рішення слідчого, прокурора про проведення допиту в режимі відеоконференції не підлягає оскарженню в порядку ст. 309 КПК України. З огляду на це, вбачається, що у разі, коли потерпілий категорично заперечує проти проведення допиту в режимі відеоконференції, він має право відмовитися давати показання взагалі на підставі п. 6 ч. 1 ст. 56 КПК України.

«основним» слідчим або прокурором, які здійснюють кримінальне провадження. Таким чином, зазначена посадова особа не наділяється правом проводити слідчу (розшукову) дію, а зобов'язана лише *створити належні умови* для її проведення і перебувати поряд із допитуваним до завершення такої дії.

Переконані, що реалізація права підозрюваного на відмову від давання показань повинна бути забезпечена таким чином, щоб прокурор або слідчий, який здійснює досудове розслідування, *саме під час проведення допиту*, побачивши на екрані комп'ютера підозрюваного, особисто ставив йому необхідні питання і переконався, що підозрюваний дійсно не бажає давати показання під час проведення допиту. За інших умов про факт відмови підозрюваного від давання показань слідчий, прокурор будуть інформуватися іншими особами, тобто сприйматимуть її опосередковано, що, звісно, є неприйнятним. Крім того, існуватиме ймовірність чинення незаконного впливу на підозрюваного, через що відмова давати показання взагалі може бути вимушеною. З огляду на це, на нашу думку, останнє речення ч. 2 ст. 232 КПК України повинно бути виключено.

Проте інша ситуація можлива у разі проведення одночасного допиту, наприклад, підозрюваного, який перебуває в одному приміщенні зі слідчим, та свідка, який знаходиться дистанційно. За описаних умов організація відеоконференції дійсно ускладнить процедуру досудового розслідування, з огляду на що її проведення виглядатиме недоцільним. Тим часом не виключається, що навіть за таких умов проведення допиту в режимі відеоконференції може бути використано слідчим з тактичною метою схилення підозрюваного до давання правдивих показань. Тому питання про проведення чи не проведення допиту в режимі відеоконференції повинно повністю залежати від внутрішнього переконання слідчого, прокурора або слідчого судді.

Частиною 1 ст. 232 КПК України закріплено, що допит особи у дистанційному досудовому провадженні здійснюється згідно з правилами, передбаченими статтями 225–227 КПК України. Але чомусь у зазначеному формулюванні законодавець не зробив посилання на ст. 224 КПК України, яка встановлює загальні правила проведення допиту на стадії досудового розслідування. Так, ст. 225 КПК України встановлює процедуру допиту на стадії досудового розслідування в судовому розгляді, як ст. 226 КПК України закріплює особливості допиту малолітньої або неповнолітньої особи, а ст. 227 КПК України регламентує участь законного представника, педагога, психолога або лікаря у слідчих (розшукових) діях за участю малолітньої або неповнолітньої особи.

Вочевидь, проведення допиту в режимі відеоконференції повнолітнього учасника кримінального провадження слідчим або прокурором повинно відповідати загальним правилам, що містяться у ст. 224 КПК України, оскільки ст. 232 КПК України встановлює лише особливості щодо цих правил. Крім того, з тексту КПК України чітко випливає, що допит малолітньої або неповнолітньої особи в режимі відеоконференції повинен відповідати вимогам ст. 226 КПК України, яка в свою чергу є спеціальною по відношенню до ст. 224 КПК України.

З огляду на це, вбачаємо за необхідне змінити словосполучення з тексту ч. 4 ст. 232 КПК України «згідно з правилами, передбаченими статтями 225-227 КПК України» та «згідно з правилами, передбаченими статтями 224-227 КПК України».

Як відомо, допит розпочинається із встановлення особи, роз'яснення їй процесуальних прав та порядку проведення допиту. Проведення ж допиту у режимі відеоконференції дещо змінює вказаний порядок. Так, ч. 5 ст. 232 КПК України уповноважує службову особу органу досудового розслідування, яка отримала доручення організувати проведення відеоконференції, вручити особі, яка допитується, пам'ятку про її процесуальні права, перевірити її документи, що посвідчують особу, та перебувати поряд із нею до закінчення слідчої (розшукової) дії. Але обов'язок щодо роз'яснення прав допитуваного залишається на посадовій особі, що проводить допит.

Таким чином, безпосередні, «фізичні» дії, як-от встановлення особи та вручення їй пам'ятки, покладаються на службових осіб, які перебувають поряд із допитуваним. Очевидно також, що у разі залучення підозрюваним захисника, його повноваження також повинні перевірятися цими службовими особами. Проте вони аж ніяк не наділяються правами ставити запитання допитуваному, висловлювати заперечення, іншим чином впливати на проведення слідчої (розшукової) дії. Але забезпечення процесуальних прав допитуваної особи, зокрема їх роз'яснення, належить до компетенції слідчого, прокурора або слідчого судді, у разі проведення допиту відповідно до ст. 225 КПК України, які прийняли рішення про застосування відеоконференції.

Системний аналіз положень КПК України свідчить, що допит особи в режимі відеоконференції під час досудового розслідування проводиться за участю, як мінімум, трьох осіб, які утворюють дві «сторони» допиту. Перша із них – посадова особа, яка проводить допит; нею можуть бути: слідчий, що здійснює досудове розслідування; прокурор, який здійснює нагляд за додержанням законів під час досудового розслідування у формі процесуального керівництва; співробітник оперативного підрозділу, який виконує доручення на проведення допиту в режимі відеоконференції, надане вищезазначеними слідчим або прокурором; слідчий суддя, який задовольнив клопотання сторони кримінального провадження про проведення допиту в порядку ст. 225 КПК України.

Друга «сторона» репрезентована учасником кримінального провадження, який допитується, та посадовими особами, які отримали доручення на вчинення дій, передбачених ч. 5 ст. 232 КПК України.

Без зазначених осіб організація та проведення такого допиту видається неможливим.

Проте допит деяких категорій учасників кримінального провадження вимагає збільшення суб'єктного складу осіб, що беруть участь у проведенні цієї слідчої (розшукової) дії. Йдеться насамперед про допит малолітніх/неповнолітніх осіб та осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні щодо застосування ПЗМХ.

Особливий правовий стан малолітніх/неповнолітніх учасників кримінального провадження, в першу чергу дітей-свідків та жертв злочинів, було відображено і у ст. 232 КПК України. Так, п. 3 ч. 1 цієї статті орієнтує посадових осіб, які здійснюють кримінальне провадження, на те, що допит малолітнього або неповнолітнього свідка, потерпілого має проводитися саме в режимі відеоконференції, а не в звичайному порядку.

Так, у разі проведення дистанційного досудового розслідування за участю малолітніх/неповнолітніх в обов'язковому порядку повинна бути забезпечена участь законного представника, педагога або психолога, а за необхідності – лікаря. Крім того, у разі допиту неповнолітнього підозрюваного також має бути забезпечена участь захисника (п. 1 ч. 2 ст. 52 КПК України).

КПК України не закріплює в імперативному порядку місцезнаходження осіб, які залучаються для проведення допиту або здійснюють захист підозрюваного. Проте, на наш погляд, функціональне призначення законних представників, педагога, психолога, а тим більше лікаря, однозначно вказує на те, що ці особи обов'язково мають перебувати безпосередньо з допитуваним. Аналогічно слід вирішувати і питання про місцезнаходження законного представника особи, яка бере участь у кримінальному провадженні щодо застосування ПЗМХ.

Водночас науці та практиці кримінального процесу більше дискусій викликає питання щодо місцезнаходження захисника підозрюваного, представника потерпілого та адвоката, який надає правову допомогу свідку.

Так, розмірковуючи над дотриманням загальних засад кримінального провадження під час проведення допиту в режимі відеоконференції, І. В. Черниченко зазначила, що «засада забезпечення права на захист повною мірою реалізується під час проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції. Особа сама визначає, де повинен знаходитися її захисник» [5, с. 64]. Аналогічний висновок робить і І. Р. Силантьєва: «При використанні відеоконференцв'язку адвокат може здійснювати свою діяльність на будь-якій стороні телекомунікаційного каналу, виходячи з бажання особи, яку він представляє» [8, с. 246-247].

Аналіз статей 20, 42, 48 КПК України, а також Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05 липня 2012 р. дає підстави стверджувати, що перебування захисника під час проведення допиту в режимі відеоконференції поряд із слідчим, а не підзахисним, не порушує і ніяк не обмежує право на захист останнього, звичайно, якщо сам підозрюваний не заперечує проти цього і мав можливість конфіденційного спілкування із захисником до проведення допиту.

За таких же умов вбачається, що не порушуються правила представництва інтересів потерпілого і надання правової допомоги свідку в разі, коли адвокат перебуває поряд з посадовою особою, що проводить допит, а не з допитуваним.

З огляду на викладене, детальна законодавча регламентація питання місцезнаходження захисника, представника та адвоката, що надає правову допомогу свідку, вбачається непотрібною, оскільки воно має вирішуватися самостійно між адвокатом та його клієнтом.

Зміст ст. 232 КПК України свідчить, що організація проведення допиту у режимі відеоконференції значно ускладнюється у порівнянні з процедурою, передбаченою статтями 224 та 225 КПК України, що обумовлено необхідністю кваліфікованого застосування відповідних технічних засобів. Зокрема, зі змісту ч. 3 ст. 232 КПК України випливає, що використання у дистанційному досудовому розслідуванні технічних засобів і технологій повинно забезпечувати належну якість зображення і звуку, а також інформаційну безпеку. Разом з тим, учасникам слідчої (розшукової) дії має бути забезпечена можливість ставити запитання і отримувати відповіді осіб, які беруть участь у слідчій (розшуковій) дії дистанційно, реалізовувати інші надані їм процесуальні права та виконувати процесуальні обов'язки, передбачені КПК України. Украй важливо з'ясувати, до того ж, зміст понять «належна якість зображення», «належна якість звуку» та «інформаційна безпека», оскільки від їх розуміння під час проведення допиту в режимі відеоконференції безпосередньо залежить забезпечення прав та законних інтересів її учасників.

Так, під належною якістю зображення та звуку С. О. Книженко та Т. В. Деменко пропонують розуміти «зображення, яке дозволяє однозначно ідентифікувати особу за її зображеннями всіма учасниками процесу та зафіксувати зображення технічними засобами з наступною можливістю ідентифікації допитуваного по зображенню» [9, с. 209-210]. Належна якість звуку – це звук, що дозволяє чітко та розбірливо розрізняти показання допитуваної особи всіма учасниками процесу та зафіксувати його технічними засобами з наступною ідентифікацією допитуваного за голосом [9, с. 210]. У спеціалізованій літературі звертається увага на те, що важливою запорукою ефективного проведення сеансу відеоконференції є необхідність забезпечення сумісності систем програмно-апаратного забезпечення різних фірм, що використовуються під час її проведення [10, с. 8]. Лише правильне встановлення цієї сумісності надасть змогу створити належну якість зображення та звуку.

Інформаційна безпека, як зауважує А. А. Прокопова, являє собою здатність технічних засобів і технологій, що використовуються, забезпечувати захист від знищення, спотворення, блокування інформації, її несанкціонованого витоку або порушення встановленого порядку її маршрутизації [11, с. 102].

Передача інформації по каналах відеозв'язку повинна відповідати необхідним технічним умовам, що будуть здатні створити належну якість зображення, звуку та інформаційну безпеку. Недотримання цих технічних умов є порушенням вимог ст. 232 КПК України і може негативно позначитись на реалізації прав допитуваних осіб. Забезпечення прав та законних інтересів осіб під час проведення допиту в режимі відеоконференції безпосередньо пов'язане із технічним аспектом її проведення, у тому доцільно хоча б коротко з'ясувати основні технічні умови проведення відеоконференцзв'язку.

Такими умовами дослідники називають таке: забезпечення стабільного і надійного електроживлення телекомунікаційного обладнання, щоб виключити будь-які збої; встановлення обладнання в приміщеннях з оптимальним

шумо- і ехопоглинаючими характеристиками для забезпечення якісного звуку; здійснення обслуговування та технічний супровід компетентним технічним персоналом, а його оновлення – через сертифікованого виробником постачальника [5, с. 175-176]. Є. О. Будников та Н. О. Філіпова основними проблемами організації відеоконференції вважають швидкість передачі даних і швидкість обробки аудіо та відеопотоку, тобто кодування тих, що передаються і декодування тих, що отримуються, даних. У відеоконференціях використовуються спеціальні алгоритми стиснення потоку даних у десятки разів. Для вирішення цих проблем розроблені спеціальні апаратні пристрої – кодеки, які стискають сигнал і кодують його для каналу зв'язку, а також відновлюють і декодують на стороні, що приймає [12, с. 83].

Ураховуючи ту обставину, що дотримання зазначених технічних умов у ході проведення слідчих (розшукових) дій вимагає необхідної кваліфікованої підготовки у сфері використання телекомунікаційних технологій, в науці кримінального процесу виникла дискусія з приводу того, чи є необхідним залучення для проведення допиту в режимі відеоконференції такого учасника кримінального провадження, як спеціаліст. Вирішення цього питання прямо пов'язано із рівнем дотримання технічних умов під час проведення допиту в режимі відеоконференції, а отже – створенням належних технічних умов для реалізації прав осіб, що допитуються.

Наприклад, на думку І. В. Казначея, застосування вказаних приладів передбачає наявність відповідних знань в поводженні з ними. Вдале використання приладів відеозахоплення дозволяє з їх допомогою перетворити аналогову форму передавання сигналу у цифрову. Тільки відцифрований сигнал можна записати на жорсткий диск або інший носій інформації. Шляхом такого перетворення стає можливим запис відомостей, що транслюються, їх зберігання, тиражування і відтворення через комп'ютерне оснащення. Такий комплекс дій може здійснювати лише особа, яка є обізнаною в певній галузі знань, тобто спеціаліст [4, с. 125]. Аналогічної думки з цього приводу дотримується і Т. В. Михальчук, яка пише, що «в дистанційному досудовому розслідуванні визначальним є створення ... повноцінних умов для отримання й передачі інформації на відстань у режимі реального часу належної якості звукового сигналу і відеографічного зображення, за умови одночасного й повноцінного сприйняття інформації з кожного з віддалених місць, в якому відбуваються події, що пов'язані сутністю і єдністю завдань допиту чи впізнання. Тому з цією метою слідчий, прокурор чи слідчий суддя повинні залучити до участі у проведенні слідчої дії у режимі ВК (відеоконференції – Д.П.) спеціаліста, який володіє спеціальними знаннями й навичками застосування відповідних технічних засобів і технологій» [13, с. 141].

Менш категоричний у цьому питанні М. Бортун, який вважає, що «до початку допиту у режимі відеоконференції слідчий чи за його дорученням спеціаліст, участь якого доцільно забезпечити у проведенні даної слідчої дії, зобов'язаний: активувати технічні засоби відеозапису, зареєструватись у системі; перевірити працездатність технічних засобів відеозапису, а також провести тестування

пристроїв (мікрофони, камери тощо) та впевнитись у тому, що вони працюють нормально, а відеоконференція і її запис здійснюються правильно» [14, с. 67].

Чинний КПК України не містить положення щодо обов'язкового залучення спеціаліста під час проведення слідчих (розшукових) дій у режимі відеоконференції. З огляду на положення ст. 71 КПК України, а також враховуючи той комплекс технічних умов, яким повинен відповідати допит у режимі відеоконференції, вважаємо, що проведення цієї слідчої (розшукової) дії за відсутності спеціаліста є неможливим. Адже ані слідчий, ані прокурор або слідчий суддя не можуть бути компетентними особами, які, по-перше, повною мірою спроможні об'єктивно оцінити потенційну здатність технічних приладів забезпечити належну якість звуку, зображення та інформаційну безпеку, по-друге, забезпечити підтримання цих показників у ході проведення допиту, та, по-третє, належним чином завершити сеанс відеоконференції з точки зору дотримання її технічних умов.

Саме тому пропонуємо доповнити ст. 232 КПК України частиною 3-1 у такій редакції:

«Під час проведення слідчих (розшукових) дій у режимі відеоконференції слідчий, прокурор, а у разі проведення допиту відповідно до ст. 225 цього Кодексу – слідчий суддя, зобов'язані залучити спеціаліста для забезпечення належної якості зображення, звуку, інформаційної безпеки та надання технічної допомоги під час проведення відеоконференції».

Висновки. Отже, проведене дослідження дає підстави стверджувати, що положення чинного КПК України недостатньо повно регламентують права учасників кримінального провадження під час проведення допиту в режимі відеоконференції під час досудового розслідування. Насамперед, йдеться про неоднозначність положення ч. 2 ст. 232 КПК України, згідно з яким рішення про здійснення дистанційного досудового розслідування не може бути прийняте, якщо підозрюваний заперечує проти цього, адже законодавець не встановлює процедури, під час якої слідчий, прокурор, слідчий суддя отримуватимуть відмову у проведенні допиту підозрюваного, що знаходиться від них дистанційно.

Крім того, право/обов'язок учасників кримінального провадження давати показання під час проведення допиту в режимі відеоконференції за умов належної якості зображення, звуку та інформаційної безпеки не може бути забезпечено повною мірою за відсутності спеціаліста, оскільки посадова особа, що проводить допит, не може бути компетентною у вирішенні технічних питань застосування відеоконференції.

Список літератури:

1. Алексеев Н. С. Очерк развития науки советского уголовного процесса / Н. С. Алексеев, В. Г. Даев, Л. Д. Кокорев. – Воронеж : Изд-во Воронежского ун-та, 1980. – 250 с.
2. Горский Г. Ф. Проблемы доказательств в советском уголовном процессе / Г. Ф. Горский, Л. Д. Кокорев, П. С. Элькин – Воронеж : Изд-во Воронежского ун-та, 1978. – 302 с.
3. Панюшкин В. А. Научно-технический прогресс и проблемы разработки нового УПК России: необходимость и основные требования к правовой регламентации использования достижений научно-технического прогресса в уголовном процессе / В. А. Панюшкин // Судебная власть и уголовный процесс. – 2016. – № 1. – С. 16–21.

4. Казначей И. В. Использование технических средств коммуникации в уголовном судопроизводстве (пути совершенствования) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / И. В. Казначей. – Волгоград, 2014. – 256 с.
5. Черниченко І. В. Застосування відеоконференції у кримінальному провадженні України : теорія і практика : монографія / І. В. Черниченко ; за заг. ред. О. П. Кучинської. – Київ : Алерта, 2015. – 272 с.
6. Чижов М. В. Применение информационных и коммуникационных технологий в судебной деятельности в условиях формирования информационного общества : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11 / М. В. Чижов ; Рос. акад. правосудия. – Москва, 2013. – 22 с.
7. Сердюк В. Видеоконференция в уголовном производстве Украины / В. Сердюк // Международный научно-практический правовой журнал «Закон и жизнь» («LegeasiViata»). – 2013. – № 11/4. – С. 180-183.
8. Силантьева И. Р. Проблемы и перспективы использования систем видеоконференцсвязи в процессе правореализации / И. Р. Силантьева // Вектор науки ТГУ. – 2013. – № 1 (23). – С. 246–249.
9. Книженко С. О. Особливості допиту в режимі відеоконференції під час досудового розслідування / С. О. Книженко, Т. В. Деменко // Вісник Харківського нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – 2013. – № 14. – С. 208–211.
10. Синепол В. С. Системы компьютерной видеоконференцсвязи / В. С. Синепол, И. А. Цикин. – Москва : ООО «Мобильные коммуникации», 1999. – 166 с.
11. Прокопова А. А. Особенности применения видеоконференцсвязи в уголовном процессе / А. А. Прокопова // Вестник Карагандинской академии Министерства внутренних дел Республики Казахстан. – 2013. – № 4. – С. 101–103.
12. Будников Е. А. Технологии беспроводной передачи данных для организации видеоконференций / Е. А. Будников, Н. А. Филиппова // Успехи современного естествознания. – 2011. – № 7. – С. 83.
13. Михальчук Т. В. Особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій у режимі відеоконференції / Т. В. Михальчук // Криміналістика і судебна експертиза. – 2013. – № 58 (1). – С. 138–144.
14. Бортун М. Актуальні питання проведення допиту у режимі відеоконференції / М. Бортун // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2014. – № 1(34). – С. 64–70.

References

1. Alekseev, N.S., Daev, V.G., & Kokorev, L.D. (1980). Ocherk razvitija nauki sovetskogo ugovolnogo processa [The feature article of the evolution of the soviet criminal procedure science]. Voronezh: Voronezh University [in Russian].
2. Gorskij, G.F., Kokorev, L.D., & Jel'kind, P.S. (1978). Problemy dokazatel'stv v sovetskom ugovolnom processe [The problems of evidences in the soviet criminal procedure]. Voronezh: Voronezh University [in Russian].
3. Panjushkin, V.A. (2016). Nauchno-tehnicheskij progress i problemy razrabotki novogo UPK Rossii: neobходimost' i osnovnye trebovanija k pravovoj reglamentacii ispol'zovanija dostizhenij nauchno-tehnicheskogo progressa v ugovolnom processe [Scientific and technical progress and the problems of development of the new CPC of the Russia: necessity and the main requirements to the law regulation of the achievements of the scientific and technical progress in the criminal procedure]. Sudebnaja vlast' i ugovolnyj process – Judicial Branch and the Criminal Procedure, 1, 16–21 [in Russian].
4. Kaznachej, I.V. (2014). Ispol'zovanie tehnicheskikh sredstv kommunikacii v ugovolnom sudoproizvodstve (puti sovershenstvovanija)) [Using of technical means of the communication in the criminal procedure (the ways of the development)]. Candidate's thesis. Volgograd [in Russian].
5. Chernychenko, I.V. (2015). Zastosuvannia videokonferentsii u kryminal'nomu provadzhenni Ukrainy [Application of the videoconference in the criminal proceedings of Ukraine]. Kyiv: Alerta [in Ukrainian].
6. Chizhov, M.V. (2013). Primenenie informacionnyh i kommunikacionnyh tehnologij v sudebnoj dejatel'nosti v uslovijah formirovanija informacionnogo obshhestva [The using of the information and

communicative technologies in the judicial activity in the conditions of organization of information society]. Extended abstract of candidate's thesis. Moscow [in Russian].

7. Serdjuk, V. (2013). Videokonferencija v ugovnom proizvodstve Ukrainy [The videoconference in the criminal proceedings of Ukraine]. *LegeasiViata – The Law and the Life*, 11/4, 180-183 [in Russian].

8. Silant'eva, I.R. (2013). Problemy i perspektivy ispol'zovanija sistem videokonferencsvjazi v processe pravorealizacii [The problems of using the systems of videoconference in the procedure of realization of the law]. *Vektor nauki TGU – The vector of science of TGU*, 1, 246–249 [in Russian].

9. Knizhenko, S.O., & Demenko, T.V. (2013). Osoblyvosti dopytu v rezhymy videokonferentsii pid chas dosudovoho rozsliduvannia [The features of the interrogation at the pre-trial investigation]. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V.N. Karazina – The messenger of the Kharkiv National University named after V.N. Karazin*, 14, 208–211 [in Ukrainian].

10. Sinepol, V.S., & Cikin, I.A. (1999). Sistemy komp'juternoj videokonferencsvjazi [The systems of the computer videoconference]. Moscow : LTD «Mobile communications» [in Russian].

11. Prokopova, A.A. (2013). Osobennosti primeneniya videokonferencsvjazi v ugovnom processe [The features of using the videoconference in the criminal procedure]. *Vestnik Karagandinskoy akademii Ministerstva vnutrennih del Respubliki Kazahstan – The messenger of the Academy of the Ministry of the Internal cases of the Kazakhstan*, 4, 101–103 [in Russian].

12. Budnikov, Ye.A., Filippova N.A. (2011). Tehnologii besprovodnoj peredachi dannyh dlja organizacii videokonferencij [The technologies of wireless communication for the organization of the videoconference]. *Uspehi sovremenogo estestvoznaniya – The success of the modern natural sciences*, 7, 83 [in Russian].

13. Mykhal'chuk, T.V. (2013). Osoblyvosti provedennia okremykh slidchykh (rozshukovykh) dij u rezhymy videokonferentsii [The features of the some investigation actions conducting in the regime of the videoconference]. *Krymynalystyka y sudebnaia ekspertyza – Criminalistics and the Forensic Science*, 58, 138–144 [in Ukrainian].

14. Bortun, M. (2014). Aktual'ni pytannia provedennia dopytu u rezhymy videokonferentsii [Relevant issues of videoconference questioning]. *Visnyk Natsional'noi akademii prokuratury Ukrainy – The messenger of the National academy of the Prosecutor Office of Ukraine*, 1, 64–70 [in Ukrainian].

Shyngarov D. O., Post Graduate Student, Department of Criminal Procedure, Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkiv.

e-mail: shyngarov2009@mail.ru ; ORCID 0000-0003-1249-8240

Some issues of the ensuring of rights and legal interests of persons at the interrogation by the videoconference at the pre-trial investigation

The article is connected with the analysis of rules of the current CPC of Ukraine which regulated the application of videoconference at the interrogation at the pre-trial investigation. The research has showed that there are some problem aspects of ensuring of the rights and legal interests of the participation of criminal proceedings. First of all, such right of suspect as a refusing of giving testimonies can't be realized fully, because there is not any procedure, which provides getting of such refuse by the investigator or a prosecutor, who situates remotely from suspect. At the same time, the official, who is situated near the suspect can't get this refuse, because he hasn't such competency.

Also there are some problems with the engaging of the specialist to the interrogation with the application of videoconference. There is not compulsory demand to the officials who are providing this investigative action to engage such participation of criminal proceedings. But the absence of the specialist can lead to the impossibility providing of interrogation in the conditions of quality sound, image and the information security.

Keywords: interrogation; investigative action; testimonies; rights; legal interests; videoconference; specialist; proper quality of the image; proper quality of the sound.

Надійшла до редакції 13.11.2016 р.